

UČITELJSKI
T O V A R Š.

List za šolo in dom.

Izhaja 1. in 15. dne vsakega mesca, in velja za celo leto 2 gold. 50 kr.,
za pol leta 1 gold. 30 kr.

Tečaj VIII.

V Ljubljani 1. julija 1868.

List 13.

**Ukaz c. k. deželne vlade za Kranjsko od
1. maja 1868. št. 2919,**

ki zadeva to, da se bodo odpravile delitve premij (daril) na javnih in privatnih
ljudskih šolah. *)

C. k. ministerstvo bogočastja in ukov je, potem ko se je posvetovalo s praktičnimi zvedenci in šolniki, sklenilo z razpisom od 16. preteč. m. št. 2425 odpraviti po pravilu delitve šolskih daril (premij) na vseh javnih in privatnih ljudskih šolah.

Ta visoki ukaz se tedaj razglaša s tim pristavkom, da se vsem dotičnim šolskim organom dolžnost naloži, ta ukaz spolnovati, pri tem pa vendar visoko ministerstvo upanje stavi na to, da tudi zanaprej občine, šolski prijatelji in dobrotniki, ki so dozdaj darovali za pripravo šolskih premij, ne bodo odtegnili šolam svoje roke ter dovolili, da se taki pripomočki obernejo v kako drugo koristno rabo, namreč, da se posebno napravijo ali pomnožijo bukvarnice za mladost, da se delijo med uboge učence bukve, pisavne potrebšine, čevlji, obleka i. t. d. v prid prave omike za mladost.

Sigmund Conrad žlahtni Eybesfeld l. r.,
c. k. deželni predsednik.

*) Iz „zakonika in ukaznega lista za vojvodstvo Kranjsko“.

Kako pomagamo učitelju do sreče.

(Konec.)

Učitelji se po pravici pritožujejo, da so za svoj težavni trud preslabo plačani. Da je to resnično, menda vsak lahko spozna, in vsi omikani in ljudje dobrega serca v tej reči učitelja milujejo. Komur je blagor ljudstva in mladine pri sercu, bi rad pomagal, in da se tukaj nič zdatnega ne stori, prihaja bolj od tega, da se ne more, kakor pa da se noče pomagati. Ali pa učitelju s tim pomagamo, ali je bolj srečen, zadovoljin, če ga spominjamo njegovega tesnega stanja ali ga zbadljivo primerjamo z drugimi, ali mu še celó pravimo, da preveč dela za svojo pičlo plačo? Pa bo rekel marsikdo, to je vendar le resnično, in resnica se sme govoriti, vendar pa nikakor ne smemo priterditi, da uboštvu učiteljevo zagovarja slabo opravljeno službo. Kdor imenitne in važne dolžnosti učiteljstva ne opravlja po svoji naj boljši moči, dobiva preveč za svoje prizadevanje, naj bo že plača še tako pičla; on se zato, da se njemu dobro ne godí, znosi nad njimi, ki tega nikakor niso krivi, in nasledki tega so žalostni. Če zdravemu le dolgo prigovarjamo, da ni zdrav, bo poslednjič sam mislil, da je bolan; pripoveduj pa človeku, ki je v takih okolnostih, da že shaja, kako je stiskan in zapuščen, kaži mu vedno druge, katerim se bolje godí in govori mu, kako ga miluješ, kaj čuda, da bo poslednjič mislil, da je res nesrečen, in nezadovoljen bo s svojim stanom; ne bo spoznal dobrega, kar tam vživa, ne bo se ga veselil in hvaležno vžival. S tim pa vzameš človeku veselnost v življenji in zbudiš v njem neko zagrizenost, ki mu kakor pelin grení stan in njegove dolžnosti, in mu jemlje vso duševno moč. Pa tudi temu, ki je zares v stiskah, se malokdaj pomaga, redkokrat serčnost zbuja s tim, ako vsaki dan sliši, da je zupuščen in pozabljen in boljši osode vreden, naj več zgubi moč in veselja do dela in postane malo-serčen, da si ne more in ne vé pomagati, in to, kar bi si še sam pridobiti mogel z živo marljivostjo, umnim delovanjem, pričakuje kakor miloščino od drugih. Vsak človek je bolj ali manj len, sebičen, samopriden in počuten; rad bi videl, da bi se mu zmirom dobro godilo, zato rad sam sebe zagovarja, nerad si kaj priterga in odreče; če se mu slabo godí, so tega krivi drugi, malokdaj pa on sam. Nečimerne želje brez stano-vitne volje in delavne moči — tudi drugej, ne le pri učiteljih,

se prav rade razodevajo s prenapetimi tožbami; terdna in stanovitna volja se pa pokaže v resnem in marljivem prizadevanji; verli in sposoben mož bo nerad toževal, še manj pa beračil za usmiljenje. —

Kako pa vendar pomagamo učitelju do sreče, kaj naj učitelj stori, da pride do svojega namena? Na to odgovorimo, da s tim, če ima povsod pravo mero, in da se opira na resnico. Tukaj se pa ne potegujemo za nemarneže in zanikerne ali za starokopitneže, ravno tako ne hvalimo tistih, ki imajo usta polna sladkih in medenih besedi in ž njimi zakrivajo pomanjkanje vsake duševne in npravne moči.

Stvarnik hoče, da človeštvo napreduje; tudi šola naj napreduje in naj bo čedalje boljša in popolnša, a povsod naj ima pravo mero, svoje odločene meje, katerih naj se derži; vse njeno delovanje naj se opira na resnico, sicer je vse le na videz, slabo in napačno se vriva; kar je pa resnično veljavno in imenitno, se pa opušča. Ta mera, ta resničnost je pa v tem, da spoznamo, čemu je ljudska šola, kaj je njeni namen, kako ona to doseže. Ljudska šola je naprava, je osnova, v kateri se ljudska mladost podučuje v veri, jeziku svojega naroda, v kateri se vadi nprave, vednosti in občeovanja. Učitelj ne hodi tukaj po kakšni umetno napravljeni poti; v odgojo in izrejo šolske mladine poslužuje se pripomočkov, ktere mu daje na roko cerkev, družina in ljudska šega. Ljudska šola ne izreja takih ljudi, kakoršnih nikjer ni, ali takih, ki nikamor ne spadajo, ampak mladega človeka izobrazuje tako, kakor se ljudstvo, iz kterega je, nahaja v zgodovini, srenji, državi in cerkvi. Učitelj sme tedaj zaupati na svojo moč in ljubezen do poklica, nikar pa naj ne misli, da pri njem je vse ljudsko izobraženje, in ko bi njegga ne bilo, bi svet ne stal; iz djanskega življenja naj jemlje izobrazilnega gradiva. Potem bo spoznal, kako enoterno, pa ravno zarad tega vzvišeno je njegovo prizadetje, in prepričal se bo, da njegovo delovanje v šoli in v življenji naj bo mirno, tiho in brezhrupno, in da ga bodo ravno zarad takega obnašanja poštene in blagodušni ljudje čislali. Potem naj pa tudi učitelj spoznava, da je serce pri njem več vredno kakor glava, oboje skupaj pa naredi še le pravega učitelja, tedaj ni dovolj, da metodiko dobro razume, ampak njega naj podpira vera, ljubezen do bližnjega in do domovine. Poglavitno in pred vsem potrebno

pa je učitelju, ki dela za svojo lastno srečo in za srečo bližnjega, za podučevanje narodovo, da naj si prizadeva biti dober kristijan, če pred vsem za to skerbí, bo tudi svojo službo dobro opravljal, — bogoljubnost je povsod dobra; učiteljeva služba je le takrat lepa in prijetna, če jo človek opravlja z dušo in telesom. Lepa beseda pesnikova: „Cvetica, ki sama sebe lepša, lepša tudi vert“, veljá prav posebno učiteljem.

Ako si bodo učitelji prizadevali, čedalje boljši biti, ter pridobivali si čednosti svojemu stanu koristnih, bodo delali eden za vse, vsi za enega; njihovo stanje bo po notranjem mirno in blagronosno, po zunanem pa bodo vživali zaupanje in srečo. Neki skušen školnik v tem piše tako le: „Ako se ne bodo učitelji med vsakdanje homatije mešali in v vseh rečeh za svetom vlekli, marveč si prizadevali, da v šoli mladini in srenji koristijo, bodo naj prej, naj gotovejše in naj bolj častno dosegli, kar si želijo za službo in za svojo osebo. Pred vsem pa je potreba, da jim srenja in gosposka zaupa, da so poštenih misli in pametni v razsoji. Kar se od zunaj šolam privošči, pride po učiteljih po notranji poti; imamo pomoč pri rokah, pride počasi, pa pride gotovo“.

Resnica je večna, in ker vsaki čas obstane, bi učitelji na njo stavili svoje zaupanje ne gledé na šege in navade svojega časa. Učiteljev namen naj bo enoteren in resničen; ker ga je mogoče doseči, proč z vso maloserčnostjo! V dosego tega namena pa nabirajmo in družimo svoje moči. Tako ravnanje bo učiteljstvo tudi po vnanjem varovalo in vterjevalo.

Kar pa se tiče tistih, katerim je šola v skerb izročena, to je, šolskih prednikov, svetnih in duhovskih, ponavljamo besede Kellnerjeve, da tam, kjer duhovski in deželski gospodje za šolo storé, kar koli se more po pravici tirjati, tam so šole naj več dobre; ako ne, prikaže se kmali sad te vnemarnosti. Zato pa tudi ne duhovnik, ki dela iz cerkvenega stajalisča, pa tudi vradnik, ki v resnici želi blagor v deželi, ne bo opuščal ali zanemarjal skerbi za šole in učitelja, ali pa to nalogo od sebe pahal izgovarjaje se, da mu je šola preslaba ali premalo zanimiva reč, da bi se on ž njo pečal i. t. d.

Šolske postave, dosihmal veljavne, se ravno kar prena-rejajo; dobili bomo šolske oblastnije pod drugim imenom, dobili bomo deželno, krajno in srenjsko šolsko svetovavstvo. Nove

oblastnije še niso nastopile svojega vredovanja, stari stebri so se začeli odmikovati, ljudska šola, ki se je na Slovenskem ravno začela razcvitati, žuga razpasti, pa ravno vsled novih šolskih postav. V lepi složnosti ste delale v ljudski šoli cerkev in država, in v konkordatni dobi so se šole na Slovenskem vzdignile in lepi sad kazale, pa sovražni človek je vsejal seme razpertije med cerkev in državo; pri duhovščini se razodeva nekaka zamerza do učiteljev; duhovnom se sicer ne more to za zlo šteti, ter imajo za svoje ravnanje veljavne razloge, — toda ne pri učiteljih na Slovenskem, kateri so večji del cerkvi vdani, ker pa to ni, so pa osebnosti krive, in okoliščine so tu in tam kaj različne; duhovni, šolski predniki in katehetje, ki so bili poprej po nekterih krajih desna roka učiteljeva, ter mu v vseh rečeh na roko šli in ljudi vnemali za obiskovanje šol in tako bili prvi in naj zvestejši prijatelji učiteljstvu, prepuščajo skerb za šolo učitelju, ko so mladost podučevali v kerščanskem nauku. Ali bo pa učitelj v naših krajih, ker je bilo tako težko pridobiti starše za šolo, imel posihmal tudi še kaj otrok v šoli? Ali bo mogel šolsko breme sam nositi, ali ne bo ta teža njegovim močem prevelika? — Kaj pa izvira iz te zamerze? — Reč, — ljudska šola na Slovenskem — bo terpela. Sicer se pa sme tudi vprašati, ako taki gospodje ravnaajo v cerkvenem duhu, kar tukaj ne gre presojevati.*) Dokler nismo prepričani, da bo deželno zakonostavstvo novo postavo cerkvi v kvar in škodo tolmačilo in izpeljalo, smemo se zmirom nadjati, da bo postava boljši kakor njeni princip. A vojska bo. „Bojevanje je naše življenje“. Katoliška cerkev je postala stranka enako opravičena z drugimi, svoje pravice si bo moralo v zborih sama iskati. Kdo bo tedaj iz bojišča stopal ali sovražniku orožje puščal, dokler ni zmagan? — Saj duhovni bojo učili keršanski nauk, druge nauke pa svetni učenik, kakor vé in zna, za drugo pri šoli potrebno naj pa skerbé liberalci, kateri očitajo duhovnom nevednost, fanatizem in da ljudstvo v zatemnjenstvu puščajo. —

*) Ta spis je bil že postavljen, ko nam „Volksfreund“ o priliki, ko naznanja pastirski list preč. škofa iz Linca, pové, da je med avstrijskimi cerkvenimi pastirji zastran novih šolskih postav dvoje različnih misli: eni se nočejo kar nič vtikovati v novo postavo za šolstvo; drugi pa hočejo skerbeti za ljudsko šolo, kakor poprej. Kaže se, da je pri naših čč. duhovnih v tej reči ravno tako. — Kaj je boljši: derži ga, ali lovi ga?

Lastno cerkveno šolo osnovati je menda ložji reči, kakor izpeljevati, zakaj pa obstoječo nasprotniku izročevati, ker nihče ne sili. Tudi po deželi med kmečkim ljudstvom so nasprotniki duhovščine; ako učitelj ne najde pomoči pri duhovnih, obračal se bo drugam, in vpraša se, če ne bo najdel tudi drugej, če ne povsod, pa v nekterih krajih zdatne pomoči. V bojih si išče vsaka stranka zaveznikov, in cerkev se bo opirala na neduhovne, čemu pa potem odpravljati od sebe naravnih zaveznikov, ljudskih učiteljev?

Vsaka prehodna doba ima svojo težavno situacijo, in kdor hoče dobro spati, si mora dobro postlati, in kdor hoče v prihodnje vladati, naj ne daje kermila iz rok, ker znane so besede, če nas iz šole s silo pahnejo, prišli bomo nazaj z moralno močjo. No, te sile pa še ne vidimo pri nas; — le premagovati samega sebe je treba, sicer pa ravnati po zveličarjevih besedah in v djanji kazati resnice, ktere je Kristus posebno priporočal, potem se bo občutljivost in razkačenost, akoravno opravičeno, zelo zelo zmanjšala in ohladila.

K sreči učiteljskega stanu pripomorejo najpred učitelji sami, ako spoznajo svoj stan in tudi namen ljudske šole, tedaj z mero in resničnostjo, k učiteljevi sreči pa pripomorejo duhovski in deželski predniki z vestnim in nesamopridnem prizadevanjem in nevtrudljivo delavnostjo.

M. Močnik.

Stari in mladi Slovenec.

D.

Davino.

O. Davino olim, davinū antiquus zlasti z ozirom na čas (prim. vetühū in starū); iz davna, davê cf. lat. diu bei tage, lange, vor langer zeit.

S. Jaz pišem iz in z davna, zdavnej, ne-davno, davnost, davnina itd. „Drevi in davi“ mi je navaden pregovor.

Dalekü.

O. Pa tudi daleči-nū, dalinī longinquus, dalja longinquitas; iz daleka, ot daleka, daleče e longinquo.

S. Dobro mi služi pridevnik dalek-a-o, prislov daleko, daleče ali daleč, deleč, brez *j*; iz daleka; le v sodnji stopnji je dalji, in prislovno dalje.

Danĭ.

O. Danĭ f. je vectigal, tributum, tvoj davek, in česk. se piše sedaj davka, e f. (Aufgabe, Problem); dies, nsl. dan-den pa je stsl. dĭnĭ.

S. I že Slovenci štajarski in ogerski pravijo den, kakor drugi Slovani. Verh davek imate tudi danek, darstvo donum; glag. dariti, daroviti; darmo je česki zastonj (gratis, umsonst, unentgeltlich), ki bi se morebiti prav pisalo na slovanskih pismih nam. prosto (franco)?

Dvekovati.

S. Ima i Jarnik nam. žvekovati iz žvati ruminare, dvečiti nam. žvečiti.

Desiti.

S. Desiti in dositi je stsl. invenire, deprehendere: čes. strašiti (schrecken): cf. scr. diç gr. *δικ* (*δεικνυμι*) lat. dico.

Divü.

O. Div scr. furere, pa div splendere, lit. divas miraculum: ergo splendere, videre, mirari; it. mirare et čech. divadlo theatrum.

S. Iz pervega je ime divija f. stultitia; iz drugega pa je glag. diviti se čemu ali o čem t. j. čuditi se mirari, divü m. in divo-ese kar nsl. čud, čudo, a in esa, divno, in celo divno čudo.

Dika.

O. Gr. *δόξα* gloria nsl. dika habd. dičiti.

S. Mislil sem, da je iz gr. *δικη* pravo, pravilo, pravica, pravičnost, ker se v nji posebno razodeva božja slava (gloria); ali kaže se, da je slovanska: dika nebeška, dično t. j. hvalno, slavno, dičiti slaviti, zaljšati itd.

Dira.

O. Iz dreti-dirati je dira *σχίσμα* scissura.

Dlina.

S. Namesti dolgina ali dolžina ali daljina, kakor v rus. dliti muditi, odlagati, — se (dalje) biti, terpeti (sich verziehen; dauern, wahren).

Dlúbokü.

O. Serb. je dubok, slov. dlobok-dolbok iz dolbsti, serb. dubsti scalpere.

S. Nsl. globok je morebiti s prednjim *g* nam. dlobok (cf. lat. glubere), pravi Jarnik (vid. stsl. glübokü in gląbokü itd. nsl. globeti-globim immergi, golbeče blato trub.).

Doblj.

S. Doblj je fortis, sedulus, generosus; dobljino, doblje, dobljestino fortiter, dobljesti res fortiter gesta, dobljati dominari, dobljevati strenuum esse itd.

S. Pa se doblj in dobrü pulcher, bonus, dobiti-im, in dobiti-bijem ferire, doba opportunitas, tempus (opportunum) ne vjemajo v korenini?

Dovodü.

S. Knjižniki moji že pisarijo to besedo po Vaše poleg latinskega, argumentum (Beweis, Zeugnis).

Dogodati.

S. Evenire v 5. versti, kar iz god, mi je celo všeč v tej obliki: dogoda se itd.; v 4. dogoditi se.

Dolitü.

O. Dolitü je cavernosus, foraminosus.

S. Kakoršna je notranja Kranjska. Dol, dolek fovea, dolec vallicula.

Domü.

O. Scr. damas, dam gr. δέμα lat. domus; famulitium, facultates; ecclesia.

S. Kakor po „nemški“ Dom ecclesia, domu vladyka; domec domuncula; domač, domanj, domašenj, domoven itd.

Dopasti.

O. Stsl. advolare, obtingere, dopadnaŭi incidere (zufallen).

S. V pomenu placere „gefallen“ dopasti-dopadati ali dopadati se, je nikdar rad nisem pisal, in veseli me, da je Kurelac tako dobro jo pojasnil. Slovenec naj tedaj piše: drago, milo, ljubo, ljubko, sladko, vgodno, obično, na voljo, po volji ali po godu mi je, vidi, zdi, mili se mi itd.

Dosumèti se.

O. Je menda nam. dosuminèti se suspicari, cogitatione assequi.

Draga.

S. Nsl. vallis, angustiae, rus. doroga via na pr. železna draga ali cesta.

Drevli.

S. Danes sem čital o drevnih pisateljih. Kranjec bi mislil, da so od „drevi“ (heute abends) ali iz „dreva“, drevesa!

O. Drevlje je olim, prius, ot drevlje; drevlini in drevlini pristinus; čes. dříve.

Drugū.

O. Drugū amicus, socius, drugarī socius; drugū adj. alius, alter; druga f., drugyni, družina, družika amica, socia; družiti se, drugovati socium esse.

S. Kakor pišem tak, enak-o, čem pisati i drugak, drugako n. drugač-e-i aliter, drugde-di nam. drugje ali drugje alibi, drugam alio, drugoč alias; od drugec, pravite Vi, ab alio loco hung. drugod alia itd.

Drūžati.

O. Tenere, imperare; sej je tvoja, sploh navadna.

S. Pa sem se je ogibal v nekterih bolj duhovnih pomenih; sedaj pak vidim, da po Vaše smem pisati i jaz, kakor se tudi govori, na pr. deržim za dolg ali dolžnost, deržim pravilo, vero, za povedi, gnjev ali jezo na koga, deržim k komu (sem na ali pri njegovi stranki), deržati se običajev ljudskih, narodskih itd.

Zemljepisje v ljudski šoli.

(Dalje.)

Podnebje, prirodine.

J. Ali je na Koroškem kaj bolj merzlo, kakor na Kranjskem?

O. Podnebje koroško je sploh mnogo ojtrejše, nego podnebje sosednih dežel, ker je dežela v sredi med visokimi hribi, ter ima prostrane gojzde in orjaške snežnike in lednike ob mejah in po notranjem.

Severne doline zaperte proti zahodnim tù zlasti merzlim vetrovom pa odperete poldnevnuemu solncu in južnim sapam so najtoplejši kraji na Koroškem; naj toplejši kraj je labodska dolina.

Osredje dežele, dasiravno je nižje in so prirodna tla bolj gorka in nekoliko manj topla; bolj merzle so pa doline na severni strani Karavank in možiških gorá.

Toplota je precej primerno razdeljena na celo leto in na letne čase, kar je treba zlasti temu pripisovati, da na Koroškem mnogo dežuje in da je dežela od vseh strani zaperta. Naj toplejši mesec je navadno po vsi deželi juli, naj merzlejši na severji že december, kedaj celó november, na jugu pa mesec december in marc; januar in februar sta v severnih dolinah po padlem snegu mirna in jasna.

Letni časi so precej enolično razdeljeni. Zima terpi po vsi deželi po štiri mesece — od novembra do marca, v južnih gorah tudi po pet mesecev (od novembra do aprila); ni pa tako huda kakor dolga, večkrat sneží, in po dolinah so zavetja; v širjih dolinah pa na osrednjih ravninah je pa ostrejša.

Pomlad terpi navadno tri mesece, na južnih, ne pa na severnih viših ploščadih samo po dva meseca; pomladno vreme je sploh nestanovitno.

Poletje terpi povsod po tri mesece, je vse tri mesece enako in voljno (po velikih dežjih junija meseca.)

Jesen biva povsod po deželi primerno toplejša od pomladi, jesen je suha, pa navadno kratka (terpi po dva meseca) in povsod precej enako topla.

Dežja in snega obilo pada na Koroškem, ker je dežela v sredi in visoko v Alpah in ima veliko gozdov. Dni s padavino biva eno leto premeroma po 124. — Snežnih dni biva v vsi de-

želi po 35 na leto, naj več v Zilskem (v št. Lorencu 76, v Dropolji 47). V št. Lovrencu, kjer sneži razun mesecev junija in oktobra skoro celo leto, biva naj več dni s snegom meseca novembra (18) kakor sploh po vsi deželi; pa tudi maja meseca mête sploh po vsi deželi.

Megle so navadne po vsem Koroškem. Naj bolj se derže megle po severnih in južnih dolinah in po sredi zemlje; naj bolj visoko na severji so sila redke.

Nevihte (viharji) pritiskajo naj več na notranje kraje, v tem ko so jih više pokrajine navadno proste.

Toča pobija naj bolj pogostoma po južnem koncu zemlje, zlasti po zilski dolini.

V severnih dolinah vlečejo naj raji severni vetrovi; po sredi zemlje pa po vseh podolgih dolinah, ki derže od zahoda proti izhodu, premagujejo močno zahodni pa vzhodni vetrovi (v Celovcu po 41, v št. Lorencu po 48 dni na leto). Slane padajo po vsi deželi že septembra in kedaj celó maja meseca. Plazi so pogostoma na Karavankah pa na zilskih Alpah (toda samo na južni strani po južnih vremenih), bolj redki bivajo na severji.

J. Ali je Koroško kaj bogato na pridelkih iz prirodnine (narave)?

O. Rastlinstvo je sploh tako, kakor po srednje-evropejskih deželah. Na južnih brežinah tla z rastlinjem segajo vselej po 150 = 200' više, nego na severnih brežinah. Pšenica in debelača ali turšica rodi samo po najnižjih krajih, rež na nekoliko višjih krajih do 3000' visoko, oves do 4600'. — Meja vednega snega začenja na južni strani 9100', na severni 8900' visoko, ledniki ne segajo na Koroškem pod 6000', ker svet visí zeló na jug.

Živalstvo je tako, kakor sploh v alpskih deželah.

Rudnice (mineralni vreli) pa toplice nahajajo se po Koroškem poredkoma. Najčešče so slatine ali kiselce, zlasti v dolini labodski. Naj bolj znane so: železnata kiselica v Prebeli pa kiselice pri sv. Lenartu, v Dobravi (blizo Volfberka) in v Beli (blizo železne Kaplje). V Toplicah pri Beljaku so dvojne toplice, ki imajo po 21° R. in katerih voda je nekoliko apnata in kremenata. Višprijanski vreli imajo v sebi delov premogovih, žepljenih in železnih.

(Dalje prih.)

Slovó od doma.

Rojstna hiša, hiša mala,
 Kjer sem prvič v gledal svet,
 Kjer me mati je zibala
 In učila me je pet',
 Danes jaz od tebe iti
 Moram v daljni, tuji kraj,
 In Bog vé, če dano priti
 Bo mi k tebi še kedaj!

Draga lipa ti dišeka,
 Ki pred hišo mi stojíš,
 Doma varhinja cveteča,
 Danes zadnjič me hladíš!
 Gledala me dete malo
 Kdaj igrat' si pod saboj,
 Danes sprejmi pa zahvalo,
 In poslednji pódzdrav moj!

Tudi tebe, vert ljubljeni,
 Jaz za dolgo zapustím,
 Delal si veselje meni,
 Zdaj te drugim izročím,

Moje roke zalivale,
 Krasne rože, zdaj so vas,
 Tuje vas oskerbovale
 Bodo pa prihodnji čas.

Gozd pri gori tam samotni,
 V katerem sem sprehajal se,
 Vir tù bistri in tihotni,
 Vas oba pozdravljam še!
 Vse je za-me pomenljivo,
 Kar zagledajo očí,
 Vse me opominja živo
 Zlatih ur, ki več jih ni.

Lepi dnevi res ste bili,
 Ki ste tekli kdaj mi tù,
 Al' mladostni časi mili,
 Zdaj od vas ni več sledú;
 Zginjali ste kakor zora,
 Ko odpira solncu tir —
 Z Bogom hiša, lipa, gora,
 Ljubi vert in gozd in vir!

J. Cimperman.

Šolsko blagó.

Vaje v spisovanji. Naloga. Imenujte in zapišite različno kmetijsko orodje!

Odgovor. Kmetijsko orodje je: voz, kola, samokolnica, gare, plug, drevó ali oralo, lijak, sod, koš, korito, niške, žerv, saní, brana, kosa, serp, sekira, motika, lopata, vile, veriga, bič, grablje, škof, kad, vedro, golidá, pinja, terlica, sedlo, jarm, verv, vevnica, sito, rešeto, kolovrat, motovilo, préslica, jerbas, kladvo, kleščé.

Naloga. Povejte, čemu so te rečí?

Odgovor. Z vozom, s koli, s samokolnico in z garami vozimo. S plugom, drevesom ali oralom orjejo. V lijak se vliva. V sodu je vino ali voda; v nekterih sodeh je tudi žito ali druge suhe rečí. Koš je naramni in voznji. V košu nosimo ali vozimo. V koritu je voda pa tudi kaka jed za živino. V niškah žito prevetrujejo. Z žervijo se senó ali

snopovje povezuje. S sanmi po zimi vozimo. Z brano se zemlja rahljá. S kosó kosci kosé. S serpom žnjice žanjejo. S sekiro sekamo. Z motiko kopljemo in derzamo. Z lopato in z vilami mečemo in nakladamo. Z verigo privezujemo ali priklenjamo. Z bičem pokamo. Z grabljami grabimo. V škafu vodo nosijo. V kadi je zelje. Z vedrom merimo. Z golido zajemamo in vlijamo. V pinji medemo. S terlico tarejo. Sedlo nosi konj. V jarm vole vpregajo. Z vervijo vežejo. Z vevnico vežejo. Skozi sito in rešeto se kaj preseva. Na kolovratu predemo. Na motovilu motamo. Na preslico obešamo. V jerbas devljemo. S kladvom pribijamo. S kleščami pulimo.

Dopisi in novice.

Iz pod Ptuja 20. junija 1868. Kakor za gotovo vemo, se napravlja v Celju novo učiteljsko društvo. Prebiraje društvena pravila v načrtu nahajamo v njih dobro snov za vrli in temeljiti napredek v učiteljstvu. Poseben ozir se jemlje tudi na narodno in muzikalno življenje pristopnikov, ter na zdatno podpiranje učiteljskih vdov in sirot. Vse dobro in lepo. — Novo društvo namerjava pridobiti si družbenikov iz vseh krajev štirsko Slovenije. Ta misel je zelo vabljiva, in namen društva je za obstanek in zvišanje učiteljskega stanú jako važen. Celje je tudi oziroma lege skoraj sredina štirsko-slovenskih krajev, dohod tje, pospešen po železnicah, malo težaven, mesto tedaj za občne učiteljske skupščine celó pripravno. Čeravno po takem na vspešnem in dobrem napredku namenjenega društva nikakor ne dvomimo, a vendar se nam zdi to početje za porabno učiteljsko življenje premalo prikladno, ker bi se namreč oddaljeni učitelji pogostih razrednih zborov zavoljo pomanjkanja časa ter tudi zavoljo stroškov vdeleževati ne bi mogli. Občne skupščine morejo tudi pretresovati le skupne, občne zadeve, a ne vtegnejo se spuščati v razlaganje in porabno obdelovanje posamesnih predmetov; ravno to pa je za napredovanje učiteljev naj potrebnejše delo. Po našem razumenju je učiteljsko društvo pravi namen ta: uriti se vzajemno, ter podpirati slabeje učitelje manj s teorijo, nego z djansko učbo v raznih šolskih vednostih, in to zvrševati je mogoče le v pogostih shodih. Bilo bi tedaj dobro, da bi se osnovala učiteljska društva tudi v ožih krogih naše slovenske domovine.

Za vzhodno podravsko okrajino labodske vladikovine se nam zdi Ptuj v ta namen naj pripravniše mesto. Učitelji sosedi se shajajo v svojih gospodarskih ter družih poslih v Ptuj navadno po četertkih; lahko bi se tedaj utemeljil vedni mesečni shod; darovali bi nekaj uric vzajemnim pogovorom v šolskih predmetih, a potem opravili svoja posebna opravila brez posebnega truda in nerednih potroškov, — v občnih zadevah pa bi združili se enkrat ali dvakrat v letu s celjsko skupščino.

Geslo sedanjega časa je: „Naprej!“ — Naprej tedaj učitelji, a ne samo z besedo, nego tudi z djanjem! Pomislimo, kaj se nam je doslej vse očitalo, — ter združimo se k vzajemnemu poduku!

Dušno življenje ne terpi prenehanja. Učenik, nehavši se učiti nastopi rakovo pot, in nehati bi moral tudi učiti.

Učnik blizo Ptuja.

Iz Maribora. Tukaj v lavantinski škofiji imamo mlaji učitelji mnogo sile. Ako se kaka učiteljska služba oddaja, se kakor povsod, tako tudi tukaj, za njo potegujejo stari in mladi učitelji. Ako pa se zgodi, da med prosivci kterege mlajših učiteljev doleti ta sreča, da dobi službo in je samostalen, temu potem Bog pomagaj. Naj pred se pokažejo obrekljivi pisaci po časopisih, in sicer naj raji taki, ki še niso nikoli kaj koristnega pisali. Taki pisarijo sedaj tako sirovo, da njih spisi morajo žaliti naj manj otesanega človeka, koliko bolj pa učitelja, ki mu je treba zaupanja in spoštovanja pri ljudeh, da more spešno spolnovati svoje težavne dolžnosti. — Že dvema učiteljema se je sedaj pri nas taka godila. Prvega je, žalibog! objedal celó iz med sobratov eden, kar pa menda sedaj že obžaluje. — Dopis iz Ormuža v „Slov. Gospodarju“ 18. preteč. m. pa izhaja od neučitelja. Vprašamo ga le, kaj ta dopisnik misli o prostem tisku; menda misli, da je prost tisk zato, da malovredni ljudje napadajo poštenjake, da jim jemljejo dobro ime, poštenje in ljubi mir! Sploh svetujemo temu g. dopisniku, da naj se za naprej raji kaj boljšega loti, kakor pa tega, da piše reči, pri kterih je pravi „zajec na bobnu“, da poštene ljudi pika in jim zavida kak boljši kosček kruha, ki si ga sami pridobivajo.

P. Irgolič.

Iz Vélikovca na Koroškem. *) ♂ (*Učitelji in deželni zbor.*) Nedavno so se pri nas zbrali učitelji velikovške in doberloveške dekanije, da so se pogovorili, kaj bi bilo zdaj v prid ljudskemu učiteljstvu navetovati deželnemu zboru, in česa ga prositi. Sestavila se je ponižna prošnja, v kateri se v začetku popisuje važnost učiteljskega stanú, kteri se pa vendar tako slabo plačuje, da mu ni ne živeti, ne umreti. Tirja se od njega zmiraj večja zmožnost in inteligencija na vse strani, kar je tudi vse prav; zato pa na drugi strani oni, ki družini, občini, cerkvi in državi dober, umen in zvest zárod odgajajo, imajo pravico zahtevati, da se jim njihovo materijalno stanje zdavno poboljša, ker je potem pričakovati, da napnú dušne svoje moči tako, da ljudska šola vrlo napreduje. Zato so tú izbrani učitelji soglasno sledeče točke v svojo prošnjo na visoki deželni zbor vzeli: 1) Od vsacega, kdor se k učiteljskemu stanu obrne, naj se tirja večja izobraženost, za že postavljene učениke naj se pa napravijo šole za napredovanje in društva enakega namena. 2) Učnina (šolski denar) naj odpade in se na deželne davke (Landesumlage) razdeli, ker se po takem nič ne zgubi, temveč le v denarji pridobi. 3) Za vzdržanje ljudske šole naj donáša vsakdo, ali ima otroke, ali ne; sej je šola za vse, posredno vsakemu koristi. Učiteljska plačila naj se postavijo na 400, 500, in 600 gld. 4) Šolski čas za učenje mladine, kteri je do zdaj trajal le do 12. leta, naj se podaljša do 14. leta,

*) Akoravno je naš prejšnji list prinesel dopis o ravno tej reči, podamo svojim bralcem tudi pričujoči dopis iz „Nov.“, ker je to za vse ljudske učitelje prav važna stvar. Vredn.

ker se ravno v pridjanih dveh letih več dá storiti, kakor v vseh prejšnjih zato, ker so učenci že zrejši, za poduk bolj izurjeni. 5) Za učence kmetijskega ali rokodelskega stanú, kadar iz šole stopijo, naj se napravijo kmetijske ali obrtnijske šole; kajti to tirja sedanji čas vsak dan bolj. 6) Učitelje naj stavi deželna vlada. 7) Učiteljevo stanje v občini naj varuje deželna vlada, da se ne upa vsak potepuh čez učenika. 8) Ime „podučitelj“ naj odpade, vsak učitelj naj ima aktivno in pasivno volilno pravico. 9) Za šolske inšpektorje in svéte naj se tudi učitelji postavijo in volijo. 10) Kadar se v deželi o imenitnih pedagogičnih rečeh posvetuje, naj se v tak posvet pokličejo tudi izvrstni učitelji. 11) Šolske knjige naj posebno na domačo deželo ozir imajo in naj se od izvoljenih učiteljev izdajajo. — To so naj imenitnejše točke omenjene peticije, ktera bo zdaj romala tudi k drugim učiteljem, ki v našem shodu niso bili pričujoči. — Tudi v drugih dekanijah se bode taisto storilo in posebno bo to reč koroško učiteljsko društvo v roko vzelo. Bog daj, da bi bili uslišani!

Iz Ribnice. Zeló nas je presunila nesreča, ki se je tú pripetila. — V nedeljo 14. t. m. po kerš. nauku gremo vsi trije učitelji v Dolenjovas novemu sosedu učitelju k godu srečo vošit. Prav prijateljsko smo se radovali, in med drugimi pesmicami zapojemo tudi nadgrobnico: „Jamica tiha“. Kdo bi bil mislil, da si jo kdo zmed nas sam sebi poje! Zdravi in veseli gremo domú in vsak sebi počivat okoli 10 ure. — Ali oh! drugo jutro po sv. maši mi pové dekla, da je za hišo pri vodi dobila obleko podučiteljevo. — Neizrekljivi strah nas sicer prešine, ker ga doma nikjer ni bilo, pa vendar si še nismo mislili tega, česar smo se kmali prepričali. — Šli smo ga iskat in, oh groza! našli smo nesrečnega Jurja Bajta v vodi pri farovžu v verbovji — mertvega. — Spravili smo ga precej na suho, ter poskušali vse zdravniške pomoči do 4 popoldne, pa vse zastonj. — Ogibuje se mnogo o tej grozni nesreči, ali drugače ne more biti, kakor tako, da je obožček se mislil iti kopat, pa da ga je kerč prijel, in je utonil. — Kakšen jok je bil v šoli, in kako serčno obžaluje to nesrečo vsa fara, ne morem povedati, pa tudi po pravici, kajti naša šola je z rajnim Jurjem zgubila prav pridnega, skerbnega in pobožnega učenika. — Spremili smo ga drugi dan dopoldne na pokopališče lepo, kakor se spodobi verlemu učitelju. Bog mu daj večni raj!

Jož. R.

Iz pod Grintovca. V „Tov.“, v „Nov.“ in tudi po drugih časopisih beremo, da so učitelji na Koroškem deželnemu zboru podali prošnjo, v kateri prosijo, da bi se jim njihov žalostni stan zboljšal. Pregovor pravi: „Svet stoji na prošnji“; — kaj pa mi učitelji na Kranjskem? Ali nam je vse prav in po sreči, da smo tihj? Ali nimamo enakih ali še hujših potreb od učiteljev koroških? Združimo se tudi mi, posvetujmo se in sestavimo prošnjo, da jo še to jesen pošljemo deželnemu zboru, kajti, če si sami ne bomo pomagali, bo naša slaba reč berž ko ne vedno na enem in istem kraji, akoravno bomo imeli svetovalcev in zapovednikov (pri nas pravijo: „poštimalcev“) na kupe. Kaj pomaga učitelju še tako dobra šolska postava,

če mu pa ne boljša njegovega žalostnega stana! če se nihče ne meni za to, ali ima učitelj kaj djati v lonec, ali ne, ali je kterikrat lačen ali žejin, kakor drugi ljudje! — Moja misel je ta le: Snidimo se letos jesenski čas v Ljubljani, in posvetujmo se, kaj in kako, in potem precej napravimo prošnjo do deželnega zbora. Po drugih deželah imajo učitelji svoja društva in zборе, pri nas pa smo še vedno zaspani. — „Uč. Tovarš“ je že večkrat govoril o tem, kaj nam je treba, upamo, da nam bo tudi sedaj v tej reči naš pomočnik *). Ko bi pa skupnega zbora v Ljubljani (morda zavoljo kakih nedostojnih zaprek) ne bilo, pa naj bi se učitelji pri svojih okrajnih zborih vsi zedinili v to, da bi v tem namenu napravili in poslali prošnjo do deželnega zbora. Čas je sedaj za to. Potrudimo se! — o —

Iz Ljubljane. 22. preteč. m. so pokopali Gregorčeka Riharja, mladega orglarja stolne cerkve, kateri nam je, akoravno še mlad, vendar tudi že zapustil nekaj prav mičnih napevov. Prezgodaj nam je tedaj tudi tega veliko obetavnega zvestega Riharjevega učenca pobrala nemila smert. — Naj počiva v miru!

— Po višem ukazu 22. maja t. l. imajo učitelji srednjih šol pravico, da si morejo ne le iz knjižnice svojega kraja, temuč tudi iz knjižnic drugih krajev domačega cesarstva izposojevati knjige, ki jih potrebujejo za svoje znanstveno izobraževanje ali za druga dela.

Ali bi ne bilo prav in tudi prav koristno, ko bi se ta dobrota privošila tudi učiteljem ljudskih šol?

— Češki šolski list: „Národní škola“ vabi za jesenski čas vse ljudske učitelje iz slovanskega Češkega, iz Moravije in Šlezije na véliki učiteljski zbor v Prago. Nemški avstrijski učitelji pa so že tudi določili, da bodo 25., 26. in 27. avgusta t. l. zborovali v Bernu. Tedaj bomo imeli letos v Avstriji dva velika učiteljska zbora, enega slovanskega, drugega nemškega. Prihodnjič bomo povedali kaj več o teh zborih.

Premembe v učiteljskem stanu.

V lavantinski škofiji. Postavljeni in prestavljeni so g. g.: Franc Böhm, za zač. učitelj pri Zidanem mostu; — Sebastijan Sirk, podučitelj pri sv. Tomažu pri Veliki nedelji, za zač. učitelja v Dole; — Franc Škoflek, ml., za podučitelja k sv. Tomažu; — Matija Terstenjak, za učitelja v Cezanjovcah je poterjen; — Anton Pustoslemšek za 2. podučitelja v Jarenino; — Štefan Kovacič, za zač. podučitelja k sv. Križu pri Ljutomeru. — Janez Krajnc, podučitelj pri sv. Križi, je prestopil iz lav. škofije v kersko.

V ljubljanski škofiji. G. Janez Borštnik, učitelj v Oblokah, je dobil uč. službo v Šmariji. — Umerla sta: Anton Bajc v Dobu in Juri Bajt v Ribnici. R. I. P.

Listnica. G. L. Š. pri sv. L.: 1. lista že nimamo. — G. A. L. v M.: Za Vas smo dvakrat prejeli naročnino; imate tedaj tû 1 gl. 30 kr. hranjenih.

*) Gotovo iz serca rad!

Vredn.

Odgovorni vrednik:
Andrej Praprotnik.

Tiskar in založnik:
Jož. Rudolf Milic.